

Franc Križnar

O POVIJESTI SLOVENSKE GLAZBE U DVIJE KNJIGE:

Darja Koter: Slovenska glasba (»Študentska založba« – »KODA«, Ljubljana, 2012.)

Nova izdanja Darje Koter donose više od opće objave ili obične promocije povijesti glazbe i njezine znanosti. To se vidi u dvije knjige koje obuhvaćaju godine 1848. – 1918. (na 387 stranica) i 1918. – 1991. (na 529 stranica). Predstavljanje je održano na dva mjesta: u Ptujju i u Ljubljani (27. i 28. studenoga 2012.). Ako je i najava objavljivanja tih knjiga možda bila odveć optimistična: »ove monumentalne knjige prva su kompleksna rasprava povijesti slovenske glazbe u tom razdoblju«, doista su vrijedne poštovanja. Prema riječima autorice, ugledne slovenske muzikologinje (pedagoginje i znanstvenice) u tekstu su činjenično potkrijepljene, stilski virtuozne i sasvim komunikativne obrade svih značajnih čimbenika: društveno-političkih promjena, kulturne povijesti Slovenaca i razvoja slovenske umjetnosti. Autorica razvoj slovenske glazbe prikazuje u uzajamnoj povezanosti svih društvenih, tj. društveno-političkih promjena, pri čemu ne bježi od multikulturnih i nacionalnih trenja, uzimajući pritom u obzir sociološke i umjetničke studije. Glazbeni tijek svrstava u širi društveni kontekst i ukazuje na uzajamnu povezanost s istodobnim europskim kretanjima. Zato se sadržaji obaju knjiga oslanjaju na povijest glazbenog kazališta, na dostignuća i

Autorica razvoj slovenske glazbe prikazuje u uzajamnoj povezanosti svih društvenih, tj. društveno-političkih promjena, pri čemu ne bježi od multikulturnih i nacionalnih trenja, uzimajući pritom u obzir sociološke i umjetničke studije. Glazbeni tijek svrstava u širi društveni kontekst i ukazuje na uzajamnu povezanost s istodobnim europskim kretanjima.

značenje glazbenih društava u razvoju slovenske glazbe i šire kulture. Detaljnije prikazuje pojedinačne skladatelje i njihove radove, skladateljske škole i stilska kretanja, a posebno donosi glavne izvođače, pojedince soliste i ansamble, razvoj glazbenih oblika, glazbenog školstva i izradu glazbala. Autorica posvećuje pozornost i djelovanju različitih ustanova te njihovu društvenom značenju.

Rad je podijeljen na dvije knjige, uzimajući Prvi svjetski rat (1914. – 1918.) kao jednu od važnijih prijelomnica u razvoju glazbe u Sloveniji. Knjige su opremljene preglednim i informativnim znanstvenim aparatom te bogatom slikovnom građom.

In medias res / Ravno k stvarima

Prva knjiga: 1848. – 1918. (387 str.)

U uvodu (str. 11 – 15) autorica pojašnjava svoja istraživačka polazišta, a time i temeljne izvore na kojima će graditi cjelokupnu građu svoje slovenske glazbene povijesti. Pošto su već ti izvori bogati, raznoliki i količinski opširni, već je u njihovu izboru morala kritički odabrati. Zatim slijedi njezino prvo povijesno obrazloženje, na čijem će temelju stajati sva njezina daljnja konstrukcija: od Ožujске revolucije (1848.), pa sve do kraja Prvoga svjetskog rata (1918.). Počinje s glazbom i »proljećem naroda« (str. 19 –

73), gdje posebno naznačuje gotovo sve poveznice Ljubljanske filharmonijske družbe i Pučkog kazališta do početka 60-ih godina, od glazbenog i glazbeno-kazališnog do čitaoničkog. Njezin sljedeći (nad)naslov predstavlja čitaonice, glazbena društva i glazbeno kazalište – odjeke nacionalnog vrenja (str. 74 – 164), gdje autorica predstavlja zlatno doba čitaonica, ljubljansko Dramsko društvo i Pokrajinsko kazalište, kazališnu djelatnost u Mariboru, Celju i Ptuj, Filharmonijsko društvo u doba A. Nedvéda i Glazbenu maticu u Ljubljani. Koliko je značajan u slovenskom glazbenom svijetu bio crkveni glazbeni Cecilijanski pokret (str. 165 – 187), govori činjenica da je u toj monografiji »zavrijedio« posebno poglavlje. Isto je i s pitanjem orguljaštva u Sloveniji (str. 188 – 190), ali ono je, ipak, jedno od najkraćih poglavlja u knjizi.

Zatim slijedi jedno od najopsežnijih razdoblja – kraj stoljeća i kraj dvojne monarhije (str. 191 – 340). U tome dijelu pronalazimo najistaknutije teme slovenske glazbe 1848. – 1918., kao što su: glazbena kazališta u Ljubljani, Trstu, Mariboru i Celju (1892. – 1918.), slovenska opera i opereta, vrhunci ljubljanske Glazbene matice i Filharmonijske družbe (1891. – 1919.), podružnice ljubljanske Glazbene matice i glazbeno školstvo, razvoj zborova i djelovanje Saveza slovenskih pjevačkih društava, vokalno i instrumentalno stvaralaštvo pod okriljem *Novih akorda*, i na kraju skladateljski krug *Novih akorda*. Ako u tom razdoblju izdvojimo izlazak mješovitoga pjevačkog zbora

»Trenotek« Marija Kogoja (na tekst Josipa Murna Aleksandrova), baš u zadnjom godištu *Novih akorda* (1914.), kojim je Kogoj zasijao sjeme modernih glazbenih smjerova, o značenju i pojedinostima tog poglavlja još uvijek nismo sve rekli. Brojka od 874 napomena (str. 341 – 368) govori o temeljitosti (korištenih) izvora, koji su često opremljeni vlastitim (autorskim) komentarima. Među njima ima i dosta preuzete građe D. Cvetka, što samo svjedoči o značajnosti i temeljitosti njegove *Povijesti glazbene umjetnosti u Sloveniji (I. – III.; 1958. – 1960.)*, objavljene prije više od pedeset godina. Šteta je jedino što te napomene ne nalaze mjesta na stranicama teksta gdje se javljaju. Veću pohvalu zaslužuje izbor (korištene) literature (str. 369 – 373), popis slikovnih priloga (str. 372 – 373), kojih u knjizi ima tek neznatan broj – samo 41, jer bi vjerojatno njihov veći broj već ionako opsežnu monografiju, tj. njezin prvi dio, produžio za još koju hrpu stranica. Zaključno imensko kazalo (str. 374 – 387) još jednom smisleno i suštinski te oblikovno zaokružuje cjelokupnu knjigu, koja piše (samo) o 70 godina (1848. – 1918.) slovenske glazbe.

Druga knjiga: 1918. – 1991. (529 str.)

Ako smo već u prvoj knjizi o slovenskoj glazbi mogli pročitati njezinih 387 stranica, ova je još opsežnija, na 529 stranica, pošto obrađuje nešto dužu slovensku glazbenu povijest (73 godina): od 1918. do 1991. Zbog toga je podijeljena na dva sasvim samostalna poglavlja.

U uvodu (str. 11 – 13) autorica opet razlaže svoje odluke za takvu podjelu te naznačuje posebnosti koje će se u tome novom razvoju još pojaviti. Glazbu između dva rata (1918. – 1941.) uokviruje europskom glazbom, iako ni u (prvoj) knjizi te komparacije nikad nisu nedostajale. Od odnosa europske kulture i Slovenaca (str. 17 – 28) prelazi u razmatranja o slovenskim glazbenim strujama (str. 28 – 39), koje je nastavljeno glazbenim obrazovanjem (str. 39 – 51). Slijedi *Uspori orkestralne glazbe* (str. 51 – 63), kao logična posljedica prijašnjega, u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu. Potom dolazi uvid u opere u Ljubljani i Mariboru (str. 63 – 75) te zborove i pjevačka udruženja (str. 76 – 88). Na kraju prvog poglavlja druge knjige na redu su stvaralačka dostignuća slovenskih skladatelja (str. 88 – 207). U njemu je obrađen broj i kvalitativno bogat stvaralački izbor slovenske glazbene produkcije, koja u godinama od 1918. do 1941. predstavlja jedan od prvih vrhunaca slovenskoga glazbenog razvoja. Slijedi zadnje i ujedno najaktualnije glazbeno razdoblje: glazbala od početka rata 1941. do samostalnosti države 1991. Dosta detaljno je obrađeno poglavlje o glazbi u Drugome svjetskom ratu (str. 211 – 245), a onda još jedno od osjetljivijih razdoblja – glazba između »srpa i čekića« – od sočrealizma do modernizma (str. 246 – 267). To je već bilo vrijeme pravih stvaralačkih dostignuća – od tradicionalizma k modernizmu (str. 267 – 328), opet s individualnim, to jest pojedinačno obrađenim broj-

nim slovenskim skladateljima, njihovim opusima, koje donosi različita »idejna« ponašanja u onome vremenu. To je bilo ujedno i vrijeme »Per aspera ad astra« (nazvanom po skladbi Primoža Ramoveša iz 1991., za simfonijski orkestar), zato je vjerojatno prevedeni naslov sljedećeg poglavlja »Od trnja do zvijezda« – *Put ka samostalnosti Slovenije* (str. 329 – 364), nakon kojeg slijedi još zadnje: *Zvučni prostori slovenskoga glazbenog stvaralaštva* (str. 364 – 465). Prema kronološkom redu predstavljeni su slovenski glazbeni

stvaratelji različitih generacija, škola i stilskih smjerova: D. Švara, V. Ukmar, P. Šivic, P. Ramovš, U. Krek, P. Merku, skupina skladatelja *Pro musica viva* (J. Jež, A. Srebotnjak, I. Petrić, I. Štuhec, M. Stibilj, D. Božič i L. Lebič), J. Matičič, V. Globokar, B. Kantušer, Z. Vauda, A. Lajovic, S. Vremšak, P. Mihelčič, A. Ajdič, M. Gabrijelčič, J. Golob, M. Strmčnik, B. Turel, A. Kumar, U. Rojko, T. Svete, M. Mihevc i B. Jež Brezavšček. Uz njih djelovala je, i još djeluje, ostala »četa« slovenskih glazbenih (polu)stvaratelja.

Ukupni broj od 1.149 napomena (str. 466 – 500; tj. str. 496 + 653) govori s jedne strane o referentnom vremenskom i temeljnom razdoblju povijesti slovenske glazbe, a s druge o još jednoj temeljitosti (korištenih) izvora. Pohvalu zaslužuje izbor literature (str. 501 – 504), popis slikovnih priloga (str. 505 – 506), u ovom svesku ima ih 57. Zaključno kazalo imena (str. 507 – 529) još jednom smisleno i suštinski te oblikovno dopunjuje i zaključuje tu drugu cjelovitu knjigu.

Dr. Darja Koter (rođ. 1959. u Mariboru) muzejska je djelatnica, tj. kustos zbirke glazbala u Pokrajinskom muzeju u Ptuju i povjesničarka glazbe. Godine 1983. diplomirala je na ljubljanskoj Glazbenoj akademiji, glazbenu pedagogiju, gdje je 1998. doktorirala povijest glazbe. Od 1983. do 1990. predavala je u gimnaziji u Ptuju, a poslije prelazi u tamošnji Pokrajinski muzej (od 2000. djeluje kao muzejska savjetnica). Za svoj rad primila je 1995. Valvasorovu nagradu. U gradu Ptuju osuvremenila je izložbenu zbirku starih glazbala. Od 1999. predaje na ljubljanskoj Glazbenoj akademiji kao (izvanredna) profesorica povijesti glazbe. Pročelnica je Katedre za povijest glazbe na Glazbenoj akademiji. Ujedno vodi i istraživačke projekte o slovenskim skladateljima, a članica je i istraživačkih grupa na Glazbenoj akademiji, Akademiji za kazalište, radio, film i televiziju i na Filozofskom fakultetu, na Odjelu za muzikologiju. Autorica je stručnih i znanstvenih članaka i monografija: *Glasbilarstvo na Slovenskem* (2001., 2004.), *Musica coelestis et musica profana: glazbeni motivi u likovnoj baštini od sjeverne Istre do Vremške doline* (2008.).

Iz recenzija

U ovoj najnovijoj studiji Darje Koter čitatelju se pružaju temeljne koordinate slovenske glazbe tijekom stoljeća i pol, između najavljene ere vrhunaca građanstva i suvremenosti. Trud za njihovo cjelokupno predstavljanje je takav da se ne da zatajiti: kao nikada dosada dolazi do izražaja povezivanje materije iz različitih područja, osoba i prostora. Crkvena glazba pruža ruku emancipacijsko-afirmativnom, a

zabavna (glazba) pak osobno-ispovjednom. Među različitim žanrovima često nema strogih granica – pa čak ni rubova. Više kao mutan obris ocrtana je institucionalna, pedagoška i glazbena pozadina; glazba je, ipak, dosta zahtjevna i kompleksna umjetnost: ne treba samo inventivne izvođače i okorjele slušatelje nego i predane izvođače. Povijest u Sloveniji često je onemogućila estetsku recepciju i nju nado-

mjestila ne baš tankočutnom programskom politikom. Zato je više puta trebalo shvatiti krajnje neobične stvari – od važnosti rodoljubnih majstora u inozemstvu do čuvenosti epigonstva deklariranih kozmopolita doma – što je inače jedva moguće razumjeti. I poznavatelji slovenskih puteva glazbe tijekom povijesti naći će puno toga iznenađujućeg.

(Igor Grdina)

Knjiga D. Koter prva je cjelovita povijest slovenske glazbe poslije pola stoljeća predaha otkada je izišlo monumentalno djelo prof. dr. Dragotina Cvetka. Već je to samo po sebi znakovito. [...] To je jedan od rijetkih pokušaja nadgradnje povijesti slovenske glazbe. U njoj je autorica s izvanredno opširno studijom prihvatila zahtjev cjelovitog predstavljanja povijesti slovenske glazbe u prošlosti. Već na polaznoj točki morala se je suočiti s nekim osnovnim pitanjima, koje sama po sebi postavlja analiza povi-

jesti slovenske kulture: na jednoj je strani naime prostor koji još danas izjednačujemo s etničkim ili čak s državnim granicama, ali je taj povijesno neprihvatljiv, a s druge strane pak obrađivanom predmetu – bez obzira na prividnu zaokružnost, koju naglašava naslov – nedostaje pak neka cjelovitost, pošto se širi u niz nepovezanih krhotina bez unutrašnje povezanosti. [...] Koter je spomenute dileme nadmašila odlukom da će vlastiti predmet povijesno ograničiti ključnim trenucima slovenske na-

cionalne samosvijesti: na jednoj strani tzv. nacionalnim buđenjem 19. st., a na drugoj strani slovenskim državnim osamostaljenjem stoljeće i pol kasnije. To joj je ujedno omogućilo i temeljno zaokruženje predmeta na one elemente koji su opredijelili slovensko nacionalno (samo)pouzdanje, s čime se, zapravo, i danas identificira, a time i homogenizira analitički pristup. Baš zbog toga u knjizi nije moguće naći otvaranja metodoloških dilema, autorica ne traži granične elemente, koji bi difuzno usmjerili cje-

lovitost predstavljanja, već je usmjerena prije svega u jedinstveno zaokružene slovenske glazbene prošlosti kao cjeline. Ipak, ostaje u svojim analizama stvarna, ne oslanja se na umišljene konstrukte, koji bi ujedno opravdali ili obrazložili njezin polazni koncept, nego oštro i točno formira sliku glazbene prošlosti u Sloveniji, koju tka i na osnovu temeljitog poznavanja suvremene muzikološko-povijesno pisane literature. Baš to zadnje je nedvojbeno jedna od najvećih odlika ove studije. (Matjaž Barbo)

ZAGREB

Nastup vokalnog ansambla »Cecilianum«

U četvrtak, 9. svibnja 2013. godine, u crkvi sv. Leopolda Bogdana Mandića u zagrebačkoj Dubravi, održan je koncert sakralne glazbe u čast Sv. Leopoldu Bogdanu Mandiću.

Koncert su svečano otvorili Petra Hrvačić i Kristijan Palčec izvedbom Varijacija na uskrсну temu za orguljski duo Johna Ruttera. Nastupili su: Mješoviti zbor župe BDM žalosne iz Špankog, Mješoviti zbor župe sv. Ivana evanđeliste, Mješoviti zbor i zbor mladih iz župe sv. Leopolda Bogdana Mandića; solo izvođači Mate Grgat i fra Marin Karačić te vokalni ansambl »Cecilianum«.

»Cecilianum« je novoosnovani vokalni ansambl na inicijativu studenata Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidakovič«. Članovi: su Valentina Antolčić, Iva Denona, Ivana Matkov, Petra Hrvačić, Marko Pranić, Antonio Bogojević i Kristijan Palčec. Većina su studentice i studenti Instituta za crkvenu glazbu. Nastup na koncertu u čast Sv. Leopoldu Bogdanu Mandiću ovom je ansamblu ujedno bio i prvi. »Cecilianum« je izveo tri skladbe: *Ti nam bijaše okrilje* Anđelka Igreca, *Cantate Domino* Valentina Miserachsa i gregorijanski koral *Salve Mater*.

Petra Hrvačić, studentica III. godine Instituta za crkvenu glazbu

